

8Th International Conference on Management, Accounting and Economic Development

March 6, 2022
Tbilisi - Georgia

بررسی تأثیر سودآوری شرکت بر رتبه حسابرسی با در نظر گرفتن نقش تعدیلگر زیان دهی در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران

جلال آذر براهمان^۱، سعید پاکدلان^۲، حسین حسین‌زاده^۳

۱- نویسنده مسئول، مدرس گروه حسابداری موسسه آموزش عالی غیرانتفاعی شان‌دیز-مشهد

۲- دانش‌آموخته دکتری حسابداری دانشگاه مازندران و استادیار گروه حسابداری موسسه آموزش عالی غیرانتفاعی شان‌دیز-مشهد

۳- کارشناسی ارشد رشته حسابداری موسسه آموزش عالی غیرانتفاعی شان‌دیز-مشهد

چکیده

در سال‌های اخیر جلب اعتماد سرمایه‌گذاران به کیفیت گزارش‌های مالی وابسته است. شرکت‌هایی که دارای رتبه الف حسابرسی هستند، گزارش‌های مالی با کیفیت بالاتری را ارائه می‌دهند که این امر می‌تواند سبب افزایش اعتماد سرمایه‌گذاران و سهامداران شود همچنین رسالت حسابرسی عبارت است از اعتباربخشی به گزارش‌ها و صورت‌های مالی و در مقابل منافع اقتصادی شرکت حسابرسی نیز از طریق هزینه‌های حسابرسی تأمین می‌شود. سرمایه‌گذاران، به سود اعلام شده در گزارش‌های مالی به‌عنوان کلیدی برای ارزیابی جایگاه اقتصادی شرکت در صنعت و بازار سرمایه استفاده می‌کنند. این پژوهش با توجه به هدف تعیین شده کاربردی بوده و برای بررسی روابط بین اجزای مدل از مدل رگرسیون خطی استفاده شده است. جامعه آماری در این پژوهش، شامل همه شرکت‌های حاضر در بورس اوراق بهادار تهران به‌جز شرکت‌های سرمایه‌گذاری، مؤسسات مالی و بانک‌ها هستند. در این رابطه با توجه به محدودیت‌های موجود تعداد ۱۱۹ شرکت طی بازه زمانی ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸، مورد بررسی قرار گرفت. برای تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار Eviews استفاده شده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که سودآوری (ROA)، رابطه مثبت و معنی‌دار با رتبه حسابرسی دارد و زیان شرکت تأثیری در رابطه سودآوری و رتبه حسابرسی ندارد.

کلمات کلیدی: سودآوری، رتبه حسابرسی، زیان دهی

۱- مقدمه

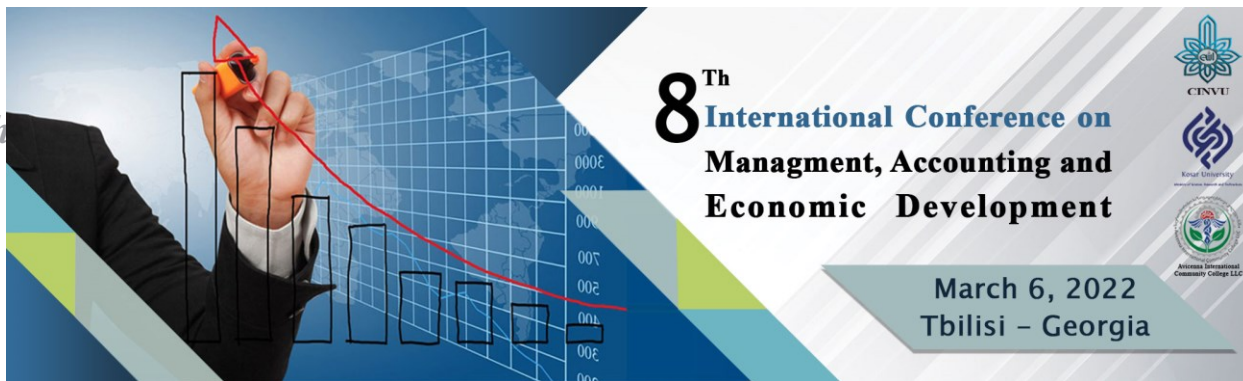
سود یکی از مهم‌ترین شاخص‌های مشخص کننده نتیجه فعالیت‌های یک شرکت محسوب می‌شود. سرمایه‌گذاران، به سود اعلام شده در گزارش‌های مالی به‌عنوان کلیدی برای ارزیابی جایگاه اقتصادی شرکت در صنعت و بازار سرمایه استفاده می‌کنند. حتی میزان این سود می‌تواند در قیمت سهام ارائه شده نیز مؤثر بوده و موجب افزایش ارزش سهام یک شرکت شود. برخی پژوهش‌ها نشان داده است که نوسانات قیمت سهام، ارتباط نزدیکی با تغییرات سود دارد. سود ارائه شده می‌تواند معیاری برای پیش‌بینی سود مورد انتظار برای سرمایه‌گذاران باشد؛ بنابراین سودهای اعلام شده در گزارش‌های مالی به‌عنوان منابع بااهمیت اطلاعاتی در رابطه با توانایی آتی پرداخت سود است (فهم نژاد، ۱۳۸۳).

در سال‌های اخیر به‌ویژه در نتیجه رسوایی‌های مالی توجه روزافزونی به کیفیت گزارش‌های مالی شده است. جلب اعتماد سرمایه‌گذاران به کیفیت گزارش‌های مالی وابسته است. کیفیت پردازش‌های مالی بیانگر دقت و صحت پردازش‌های مالی در بیان اطلاعات مرتبط با عملیات شرکت، مخصوصاً جریان‌های نقد مورد انتظار، به‌منظور آگاه کردن سرمایه‌گذاران و سهامداران است. طبق بیانیه مفهومی شماره یک هیئت استانداردهای حسابداری مالی^۱، گزارشگری مالی باید اطلاعات سودمندی فراهم کند تا سرمایه‌گذاران بالفعل و بالقوه را در انجام تصمیم‌گیری‌های منطقی یاری رساند (عظیمی و گنجی، ۱۳۹۴). نقش حسابرسان در کیفیت گزارشگری مالی امری بدیهی و غیرقابل انکار است. وظیفه اعتباربخشی حسابرسان در افزایش قابلیت اعتماد و تأیید اطلاعات حسابداری، وظیفه‌ای مهم و حیاتی برای نشان دادن سودمندی اطلاعات جهت تصمیم‌گیری و ارزیابی وظیفه مباشرت مدیر استفاده می‌شود. این وظیفه با تشکیل جامعه حسابداران رسمی و خصوصی‌سازی حرفه حسابرسی اهمیت ویژه‌ای در نظام مالی کشور پیدا کرده است. مطالعات پیشین نشان می‌دهد که با تشکیل جامعه حسابداران رسمی در کشور، رقابت در بازار حسابرسی افزایش یافته است. شرکت‌هایی که دارای رتبه الف حسابرسی هستند، گزارش‌های مالی باکیفیت بالاتری را ارائه می‌دهند که این امر سبب افزایش اعتماد سرمایه‌گذاران و سهامداران می‌شود. از طرفی اگر شرکت حسابرسی رتبه الف نباشد، سرمایه‌گذاران کمتر به آن شرکت اعتماد می‌کنند. مطابق با پژوهش‌های پیشین مؤسسات حسابرسی که دارای رتبه الف هستند نسبت به سایر مؤسسات حسابرسی استقلال بیشتر و هم‌انگیزه‌های قوی‌تری دارند، همچنین آن‌ها مهارت بیشتری برای انجام حسابرسی باکیفیت بالایی دارند (دی‌آنجلو^۲، ۱۹۸۱).

رسالت حسابرسی عبارت است از اعتباربخشی به گزارش‌ها و صورت‌های مالی و در مقابل منافع اقتصادی شرکت حسابرسی نیز از طریق هزینه‌های حسابرسی تأمین می‌شود. حسابرسی از طریق بررسی حرفه‌ای گزارش‌ها و صورت‌های مالی تهیه شده توسط مدیریت، اطمینان بخشی لازم جهت استفاده از گزارش‌ها را در اختیار مدیران قرار می‌دهد. پژوهش‌های مختلف

¹ Financial Accounting Standards Board

² DeAngelo

8Th International Conference on Management, Accounting and Economic Development

March 6, 2022
Tbilisi - Georgia

عوامل متعددی را بر سودآوری شرکت‌ها مؤثر دانسته‌اند. عواملی نظیر کالا بدون واسطه، توجه به هزینه‌های پژوهش و توسعه و در نتیجه نوآوری و استفاده از فناوری‌های نوین در تولید خدمات و محصولات، شناخت بازار و میزان فروش، شدت سرمایه‌گذاری، حمایت دولت و حاکمیت شرکتی قوی و مؤثر و در نهایت هزینه فروش و خدمات به‌عنوان عوامل کلی در سودآوری شرکت‌ها در پژوهش‌های مختلف معرفی شده است (سجادی و همکاران، ۱۳۸۶). حال این سوال مطرح می‌گردد که در شرکت‌هایی که دارای سودآوری قابل توجهی هستند آیا در انتخاب حسابرس حساسیت داشته و حسابرس رتبه برتر را برای اهداف جلب اعتماد بیشتر استفاده کنندگان از صورتهای مالی انتخاب می‌کنند یا خیر و در این میان اگر شرکت دارای زیان دهی باشد رابطه مذکور تغییری می‌کند؟ با توجه به مطالب مذکور هدف این پژوهش بررسی رابطه سودآوری شرکت و رتبه حسابرس با در نظر گرفتن نقش تعدیلی زیان دهی شرکت‌های عضو سازمان بورس و اوراق بهادار ایران است.

۲- مبانی نظری و پیشینه تحقیق

- رتبه‌بندی حسابرس

طبقه‌بندی مؤسسات حسابرسی توسط یک واحد نظارت به‌عنوان واحد کنترل کیفیت در جامعه حسابداران رسمی و یا واحد کیفیت بورس اوراق بهادار می‌باشد که طبق دستورالعمل ماده ۱۰ سازمان بورس و اوراق بهادار مؤسسات معتمد بورس را به چهار طبقه تقسیم‌بندی کرده است. عامل رتبه‌بندی مؤسسات حسابرسی در ایران موجب ایجاد تفاوت فاحش در عوامل مؤثر بر کیفیت حسابرسی نسبت به کشورهای دیگر شده است؛ زیرا رتبه‌بندی مؤسسات حسابرسی در ایران به عواملی همچون ارزیابی شرکا، ارزیابی کارکنان موسسه حسابرسی، ارزیابی ساختار و سازمان موسسه، ارزیابی تنوع ارائه خدمات و موقعیت مؤسسات حسابرسی در بازار حرفه‌ای و نهایتاً ارزیابی کیفیت خدمات است. این در حالی است که مؤسسات حسابرسی در سایر کشورها برای ارائه خدمات حسابرسی به شرکت‌های بزرگ بورس از سوی نهادهایی همچون حسابداران رسمی و بورس و اوراق بهادار رتبه‌بندی نمی‌شوند، رتبه‌بندی مؤسسات حسابرسی در خارج از ایران از سوی نشریه‌ها و مجلات معتبر حسابداری و مالی صورت می‌گیرد که مؤسسات حسابرسی را بر اساس درآمدهای اعلام شده از سوی ایشان در طی یک سال رتبه‌بندی می‌نمایند (غفوریان شاگردی و موسوی، ۱۳۹۶).

- سودآوری (ROA)

بازده دارایی‌ها معیاری برای بررسی توانایی مدیریت در استفاده مناسب از دارایی‌ها جهت سرمایه‌گذاری کارا می‌باشد. بازده دارایی‌ها با توجه به بازدهی بخش عملیاتی شرکت تعیین می‌شود. یکی از مزایای مهم نرخ بازده دارایی این است که کنترل دارایی عملیاتی را میسر می‌سازد. بازده دارایی‌ها با کنترل هزینه عملیاتی، نرخ سود خالص و حجم فروش، کنترل دارایی را امکان‌پذیر می‌کند (صحت و همکاران، ۱۳۹۰). بازده دارایی (ROA) به‌عنوان درآمد خالص بعد از کسر مالیات نسبت به

8Th International Conference on Management, Accounting and Economic Development

March 6, 2022
Tbilisi - Georgia

کل دارایی محاسبه می‌شود، تعریف شده است (سوئلی^۱ و همکاران، ۲۰۲۰). نرخ بازده دارایی، نشان‌دهنده رابطه بین حجم دارایی‌های شرکت و سود است. به عبارت دیگر با افزایش سرمایه‌گذاری یک شرکت (برحسب کل دارایی‌ها) و عدم پاسخگویی سرمایه‌گذاری و کاهش سود از مقدار مورد انتظار می‌توان گفت نرخ بازده کاهش یافته است؛ بنابراین همیشه افزایش حجم سرمایه‌گذاری شرکت نشان‌دهنده سودآوری و عملکرد بهینه شرکت نیست؛ زیرا ممکن است شرکت دچار ناکارایی سرمایه‌گذاری از نوع بیش سرمایه‌گذاری شده باشد بازده سرمایه‌گذاری نشان‌دهنده چندین مورد در رابطه با وضعیت اقتصادی شرکت است: نشان‌دهنده توانایی شرکت در بازدهی مناسب از سرمایه‌گذاری، نشان‌دهنده اثربخش مدیریت و پیش‌بینی سودهای آتی، (سوئلی و همکاران، ۲۰۲۰).

بازده دارایی بیشتر از اندازه‌گیری عملکرد شرکت می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد. مدیران می‌توانند از این نرخ در سطوح مختلف جهت کمک در تصمیم‌گیری‌هایشان جهت حداکثر کردن سود و ارزش افزوده به شرکت استفاده کنند (زین افزا و همکاران، ۱۳۹۶). شاید بهترین دلیل برای استفاده زیاد از بازده دارایی‌ها برای بررسی سود سادگی آن است. همچنین ابزار جامعی است که فعالیت‌هایی با ابعاد و ماهیت‌های مختلف را اندازه‌گیری می‌کند و امکان اینکه با سایر استانداردها مقایسه شود را دارد.

- رابطه سودآوری و رتبه حسابرس

گزارش‌های حسابرسی عامل مهمی در تصمیمات سرمایه‌گذاران و فرآیند تصمیم‌گیری استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی است. افشاء اطلاعات دو جنبه ایجاد اطمینان و معامله آگاهانه را ممکن می‌سازد. خرید و فروش سهام نیازمند اطلاعات متنوع و کافی برای انجام بررسی‌های قبلی است (سجادی و همکاران، ۱۳۸۶). انتظار بر این است که حسابرسان با رتبه بالا دقت بیشتری در ممیزی گزارش‌های مالی شرکت‌ها داشته باشند دلایل این امر می‌تواند به خاطر استقلال و حسن شهرت این مؤسسات باشد. بازده دارایی‌ها معیاری برای بررسی توانایی مدیریت در استفاده مناسب از دارایی‌ها جهت سرمایه‌گذاری کارا می‌باشد. به نوعی عملکرد مدیرعامل را در رابطه با دارایی‌های شرکت و نحوه هزینه‌کرد نشان می‌دهد ممکن است مدیرعاملانی که موجب سرمایه‌گذاری‌های کارا و سودآور می‌شوند برای تأمین هزینه‌های سرمایه‌گذاری نیازمند مشارکت بیشتر و جلب اعتماد بیشتر سرمایه‌گذاران باشند، در چنین شرایطی رتبه حسابرس می‌تواند دلیلی برای جلب اعتماد سرمایه‌گذاران باشد. از طرفی برای مؤسسات حسابرسی با رتبه برتر شرکت‌های سود ده ریسک کمتری داشته و صاحب‌کاران مناسب‌تری هستند.

عبداللهی و همکاران (۲۰۲۰)، به بررسی تأثیر گزارش حسابرس و اندازه موسسه حسابرسی بر ارتباط اطلاعات حسابداری شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سالهای ۲۰۰۸-۲۰۱۷ می‌باشد. یافته‌ها نشان می‌دهد که گزارش

¹ Suili

حسابرس و اندازه شرکت حسابرسی با دو شاخص ارتباط ارزش اطلاعات حسابداری از جمله ارتباط ارزش سود و ارزش دفتری هر سهم رابطه مثبت و معناداری دارد.

سجادی و همکاران (۱۳۸۶)، عوامل موثر بر سود آوری در شرکتهای بورسی بررسی کرده است. یافته ها بیان گر آن هستند که اگر سه معیار سودآوری، بازده دارایی و بازده تعدیل شده ی دارایی تعریف شوند، متغیرهایی مانند اندازه، نسبت سرمایه به دارایی و نسبت بدهی به دارایی بر سودآوری تأثیرگذار خواهند بود، اما نوع صنعت، عمر و هزینه تبلیغات بر سودآوری بی تأثیر است. همچنین، اگر معیار سودآوری بازده سرمایه در نظر گرفته شود، نوع صنعت و اندازه شرکت بر سودآوری، مؤثرند. اما عمر، نسبت سرمایه به دارایی، نسبت بدهی به دارایی و هزینه تبلیغات بر سودآوری تأثیر ندارد. طاهری و باغبادرانی (۱۳۹۷)، مقاله ای باهدف بررسی تأثیر مسئولیت پذیری اجتماعی بر انتظارات سرمایه گذاران در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران ارائه کرده است. نتایج تجزیه و تحلیل داده ها نشان داد تخصص حسابرس و کیفیت اطلاعات حسابداری بر بازده سرمایه گذاری شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری دارد. محمدی و محمدی (۱۳۹۷)، مقاله ای باهدف افشای داوطلبانه مسئولیت پذیری اجتماعی، کیفیت سود حق الزحمه حسابرسی در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران ارائه کرده اند. یافته های پژوهش نشان می دهد، بین افشای داوطلبانه مسئولیت پذیری اجتماعی با حق الزحمه حسابرسی رابطه معناداری وجود ندارد. همچنین اثر میانجی متغیر کیفیت سود بر رابطه بین مسئولیت پذیری اجتماعی حق الزحمه حسابرسی معنادار نیست.

پژوهش حاضر به دنبال درک روابط سودآوری شرکت با رتبه حسابرسی در بازارهای سرمایه ایران است. مدل مفهومی این پژوهش جهت درک روابط موردنظر در شکل (۱) ارائه شده است.

شکل (۱): مدل مفهومی پژوهش

با توجه به مبانی نظری و پیشینه پژوهش فرضیه های تحقیق به شرح زیر می باشد:

فرضیه اول: بین سودآوری شرکت و رتبه حسابرس رابطه معنی داری وجود دارد.

فرضیه دوم: زبان دهی رابطه بین سودآوری شرکت و رتبه حسابرس را تعدیل می کند.

۳- روش شناسی پژوهش

این پژوهش از لحاظ طبقه بندی پژوهش بر مبنای هدف، از نوع کاربردی، از لحاظ طبقه بندی بر حسب روش، از نوع توصیفی و از میان انواع پژوهش های توصیفی، از نوع همبستگی است. رویکرد این پژوهش، پس رویدادی (استفاده از داده های رویدادهای گذشته) است. به منظور آزمون فرضیه ها، روش رگرسیون چند متغیره استفاده شده است. همچنین جهت اطمینان از قابل اتکا بودن نتایج، از آزمون های پیش فرض استفاده از رگرسیون، استفاده شده است. شرکت های مورد آزمون در این پژوهش شامل تمام شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی یک دوره ۷ ساله و در بازه سال های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸ می باشند. این نمونه دربردارنده شرکت هایی هستند که دارای مجموعه شرایط زیر باشند:

تا قبل از سال ۱۳۹۲ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده باشند. پایان سال مالی آنها ۲۹ اسفند ماه باشد. در دوره مورد بررسی تغییر یا توقف در دوره مالی نداشته باشند. جزو بانک ها و موسسات مالی (شرکت های سرمایه گذاری، واسطه گری مالی، شرکت های هلدینگ، بانک ها و ...) نباشند. پس از اعمال محدودیت ها، تمامی شرکت های باقیمانده یعنی ۱۱۹ شرکت در طی ۷ سال از ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸ مورد بررسی قرار گرفت.

در تحقیق حاضر روش آماری استفاده شده به منظور تجزیه و تحلیل داده ها، روش رگرسیون چند متغیره با استفاده از داده های ترکیبی است. لذا نرم افزار استفاده شده نیز نرم افزار EViews است که قابلیت تجزیه و تحلیلی را دارا می باشد.

۴- الگوهای اندازه گیری متغیرهای پژوهش

Audsize: رتبه حسابرس؛ اگر شرکت در سال t توسط موسسه حسابرسی رتبه الف حسابرسی شده باشد یک و در غیر این صورت عدد صفر.

ROA: بازده دارایی ها؛ سود خالص تقسیم بر کل دارایی ها

متغیر تعدیل گر:

LOSS: زیان؛ اگر شرکت در سال t زیان کند عدد یک در غیر این صورت عدد صفر.

۵- مدل های آزمون فرضیه های پژوهش

برای بررسی فرضیه اول و دوم پژوهش از مدل شماره (۱) که با توجه به پژوهش شیولی^۱ و همکاران (۲۰۲۰) ارائه گردیده است استفاده شده است:

^۱ Shiuli

8Th International Conference on Management, Accounting and Economic Development

March 6, 2022
Tbilisi - Georgia

$$AUDSIZE_{it} = \beta_0 + \beta_1 ROA_{it} + \beta_2 LOSS_{it} + \beta_3 LOSS_{it} \times ROA_{it} + \beta_4 Size_{it} + \beta_5 LEV_i + \beta_6 RESTR_{it} + \beta_7 DACC_{it} + \beta_8 GROWTH_{it} + \beta_9 RESTAT_{it} + \varepsilon_{it} \quad \text{مدل (۱)}$$

جدول (۲): تعریف متغیرهای مدل‌های فرضیه‌های پژوهش

روش محاسبه	نام متغیر	نوع متغیر				نماد متغیر
		کنترل	تعدیل‌گر	مستقل	وابسته	
اگر شرکت در سال t توسط موسسه حسابرسی رتبه الف حسابرسی شده باشد یک و در غیر این صورت عدد صفر.	رتبه حسابرس				✓	AUDSIZE
سود خالص تقسیم بر کل دارایی‌ها	بازده دارایی‌ها			✓		ROA
اگر شرکت در سال t زیان کند عدد یک در غیر این صورت عدد صفر.	زیان		✓			LOSS
لگاریتم طبیعی کل دارایی‌ها در سال t	اندازه شرکت	✓				SIZE
کل بدهی‌ها به کل دارایی‌ها	اهرم مالی	✓				LEV
اگر شرکت در سال t فعالیت‌های بازسازی داشته باشد یک و در غیر این صورت صفر	فعالیت‌های بازسازی	✓				RESTR
قدر مطلق باقیمانده مدل توسعه یافته جونز در مقاله کتاری ^۱ و همکاران (۲۰۰۵).	اقدام تعهدی اختیاری	✓				DACC
درصد تغییرات فروش شرکت در سال t	نرخ رشد فروش	✓				GROWTH
اگر شرکت در سال t صورت‌های مالی خود را مجدداً ارائه کند یک و در غیر این صورت صفر.	تجدید ارائه صورت‌های مالی	✓				RESTAT
	جزء باقیمانده یا خطا	✓				ε

¹ Kothari

۵-۱) آمار توصیفی متغیرهای تحقیق

آمار توصیفی متغیرهای پژوهش برای شرکت‌های نمونه در جدول شماره (۳) ارائه شده است که بیانگر مقدار پارامترهای توصیفی شامل شاخص‌های مرکزی از قبیل میانگین و میانگین می‌باشد. دسته دوم اطلاعات شامل پارامترهای مربوط به پراکندگی نظیر انحراف استاندارد، چولگی و کشیدگی است که بیانگر پراکنش داده‌ها حول محور میانگین می‌باشد.

جدول شماره (۳): آمار توصیفی متغیرهای پژوهش برای شرکت‌های نمونه

تعریف	نماد متغیر	تعداد	میانگین	میانگین	میانگین	حد اکثر	حد اقل	انحراف
رتبه	AudSize	833	0/674121	1/000000	1/000000	1/000000	0/000000	0/469077
اندازه	SIZE	833	14/53720	14/33795	19/77391	11/03528	1/470233	
بازده	ROA	833	0/110389	0/091765	0/626780	-0/40032	0/127807	
زیان	LOSS	833	0/092652	0/000000	1/000000	0/000000	0/290176	
اهرم مالی	LEV	833	0/587333	0/592915	1/363410	0/061060	0/184605	
فعالیت‌های	RESTR	833	0/183706	0/000000	1/000000	0/000000	0/387554	
اقدام تعهدی	DACC	833	366/1993	17/27038	60577/22	1/061570	3188/932	
نرخ رشد	GROWTH	833	0/194350	0/086555	7/815540	-0/93105	0/609192	
تجدید ارائه	RESTAT	833	0/075080	0/000000	1/000000	0/000000	0/263731	

از آنجا که تعداد شرکت‌های نمونه ۱۱۹ شرکت در ۷ سال در محدوده ۱۳۹۲-۱۳۹۸ بررسی شده، تعداد مشاهدات در داده-های تابلویی ۸۳۳ مورد بوده است. تفاوت اندک بین متغیر میانگین و میانگین حاکی از نرمال بودن متغیرهاست. همچنین متغیرها دارای انحراف معیار پایین هستند و این مورد نیز موید توزیع یکنواخت داده‌ها می‌باشد.

۵-۲) آزمون مانایی متغیرهای تحقیق

قبل از آزمون فرضیه‌های پژوهش، ابتدا مانایی متغیرهای مورد استفاده در این پژوهش مورد بررسی قرار می‌گیرد. زیرا نامانایی متغیرها چه در مورد داده‌های سری زمانی و چه در مورد داده‌های تابلویی باعث بروز مشکل رگرسیون کاذب می‌شود؛ اما برخلاف آن چه در مورد داده‌های سری زمانی مرسوم است، در مورد داده‌های پانل نمی‌توان برای آزمون مانایی از آزمونهای دیکی فولر و دیکی فولر تعمیم یافته استفاده کرد، بلکه لازم است به نحوی مانایی جمعی متغیرها

8Th International Conference on Management, Accounting and Economic Development

March 6, 2022
Tbilisi - Georgia

آزمون شود که برای این منظور می‌بایست از آزمون هادری استفاده شود. بر این اساس آزمون هادری فرض می‌کند که یک ریشه واحد یکسان وجود دارد، به طوری که ρ_i برای داده‌های مقطعی یکسان هستند. نتایج آزمون هادری در جدول شماره (۴) منعکس شده است.

جدول شماره (۴): نتایج آزمون مانایی (آزمون هادری)

تاریخ آزمون	آزمون معنی داری	نماد متغیر	تعریف عملیاتی
11/0046	0/0000***	AudSize	رتبه حسابرس
19/3075	0/0000***	SIZE	اندازه شرکت
7/92453	0/0000***	ROA	بازده دارایی‌ها
5/72589	0/0000***	LOSS	زیان
13/1009	0/0000***	LEV	اهرم مالی
11/1032	0/0000***	RESTR	فعالیت‌های بازسازی
10/4645	0/0000***	DACC	اقدام تعهدی اختیاری
6/93318	0/0000***	GROWTH	نرخ رشد فروش
5/88171	0/0000***	RESTAT	تجدید ارائه صورت‌های مالی

بر اساس این نتایج، فرضیه‌ی صفر مبتنی بر ریشه واحد متغیرها یا نامانایی آنها در سطح ۰.۰۵ اطمینان رد می‌شود و تمامی متغیرهای پژوهش مانا می‌باشند. بنابراین بدون نگرانی از وجود ریشه واحد متغیرها، میتوان الگوی این پژوهش را برآورد کرد.

۳-۵) آزمون‌های تعیین روش تخمین مدل داده‌های تابلویی

قبل از برازش مدل رگرسیونی و آزمون فرضیه، باید بررسی گردد که چه مدل رگرسیونی مناسب آزمون فرضیه است. جهت تعیین استفاده از یکی از روش‌های مدل داده‌های تلفیقی یا مدل اثرات ثابت یا مدل اثرات تصادفی، از سه آزمون F تعمیم یافته (چاو)، ضریب لاگرانژ و هاسمن استفاده می‌شود. از آزمون‌های زیر جهت تعیین روش برآورد مدل استفاده شد:

- ۱- آزمون F تعمیم یافته (چاو): جهت تعیین استفاده از مدل داده‌های تلفیقی (PLS)^۱ یا مدل اثرات ثابت (FE)^۲. اگر $\text{prob} \leq 0.05$ باشد، مدل اثر ثابت و در غیر این صورت مدل داده‌های تلفیقی مورد تأیید است.
  - ۲- آزمون ضریب لاگرانژ: جهت تعیین استفاده از مدل داده‌های تلفیقی یا مدل اثرات تصادفی. اگر $\text{prob} \leq 0.05$ باشد مدل اثر تصادفی (RE)^۳ و در غیر این صورت مدل داده‌های تلفیقی مورد تأیید است.
  - ۳- آزمون هاسمن: جهت تعیین استفاده از مدل اثرات ثابت یا مدل اثرات تصادفی. اگر $\text{prob} \leq 0.05$ باشد مدل اثر ثابت و در غیر این صورت مدل اثر تصادفی مورد تأیید است.
- با توجه به نتایج جدول شماره (۵)، معنی‌داری آزمون F تعمیم یافته (چاو) کمتر از ۰.۰۵ است. لذا از بین مدل اثرات ثابت و مدل داده‌های تلفیقی، مدل اثرات ثابت برگزیده می‌شود. در مرحله بعد معنی‌داری آزمون هاسمن کمتر از ۰.۰۵ است. لذا از بین مدل اثرات ثابت و مدل اثرات تصادفی، مدل اثرات ثابت برگزیده می‌شود؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت از بین سه مدل فوق، مدل اثرات ثابت جهت برازش مدل رگرسیونی مورد استفاده قرار گیرد.

جدول شماره (۵): آزمون تعیین روش تخمین مدل داده‌های تابلویی برای مدل پژوهش

نتیجه	معنی‌داری	آماره آزمون	آزمون‌های تشخیص روش
تاکید مدل اثرات ثابت در مقابل مدل داده‌های تلفیقی	۰/۰۰۰۰	۵/۴۸۵۶۶۰	آزمون F تعمیم یافته
تاکید مدل ثابت در مقابل مدل اثرات تصادفی	۰/۰۱۱۰	۴/۶۷۷۸۲۳	آزمون هاسمن
مدل اثرات ثابت در مقابل مدل اثرات تصادفی و مدل داده‌های تلفیقی			نتیجه نهایی

- برای آزمون این رابطه فرض صفر و یک به صورت زیر تعریف شده است:
- H_0 : بین معاملات با اشخاص وابسته و ارزش شرکت در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه منفی و معنی‌داری وجود ندارد.
- H_1 : بین معاملات با اشخاص وابسته و ارزش شرکت در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه منفی و معنی‌داری وجود دارد.
- نتایج جدول شماره (۶) نشان می‌دهد که بازده دارایی‌ها (متغیر $ROA_{i,t}$) با سطح معنی‌داری (۰.۰۲۲۵) دارای رابطه مثبت و معنی‌دار با رتبه حسابرس می‌باشد. نتیجه نهایی پذیرش فرضیه اول می‌باشد و در نهایت که زیان شرکت (متغیر $LOSS_{i,t}$) با

¹- Panel Least Squares (PLS)

²- Fixed Effects (FE)

³- Random Effects (RE)

8Th International Conference on Management, Accounting and Economic Development

March 6, 2022
Tbilisi - Georgia

سطح معنی داری (۰.۰۹۲۸)، نقش تعدیلگر در رابطه بین سودشکت و رتبه حسابرس ندارد، بنابراین فرضیه دوم پذیرفته نمی شود.

جدول شماره (۶): نتایج آزمون رگرسیون فرضیه اول، دوم و سوم

معناداری Prob	آماره تی t Statistic	انحراف معیار Std/ Error	ضریب Coefficient	متغیر Variable
0/1744	-1/582377	0/000200	-0/000316	SIZE اندازه شرکت
0/0225	-1/856949	0/002249	0/004176	ROA بازده دارایی ها
0/0928	-2/074120	0/000287	-0/000595	LOSS زیان
0/7886	-0/282869	0/009081	-0/002569	ROALOSS بازده دارایی ها * زیان
0/0767	2/224538	0/001001	0/002227	LEV اهرم مالی
0/3708	-0/982866	0/000315	-0/000310	RESTR فعالیت های بازسازی
0/0338	2/898646	0/000257	0/000744	GROWTH نرخ رشد فروش
0/2412	-1/329150	0/000471	-0/000627	RESTAT تجدید ارائه صورت های مالی
0/0000	182/4664	0/003641	0/664429	C ضریب ثابت
۳۳۲۷/۳۵۵				آماره F (معنی داری کار رگرسیون)
۰/۰۰۰۰				معناداری، آماره F
۰/۸۹۸۷۲۶				ضریب تعیین
۰/۸۹۸۴۲۶				ضریب تعیین تعدیل شده
۱/۵۵۸۸۸۰				آماره دوربین واتسون

۶- نتیجه گیری و تفسیر نتایج:

در این پژوهش رابطه بین این پژوهش روابط سودآوری شرکت و رتبه حسابرسی را بررسی می کند. در این پژوهش نقش میانجی زیان دهی در رابطه مذکور نیز بررسی شده است.

در بررسی فرضیه اول نتایج این پژوهش نشان می دهد که بازده دارایی ها دارای رابطه مثبت و معنی دار با رتبه حسابرس است. به عبارتی شرکت هایی که سودآوری بیشتری از جنبه بازده دارایی ها گزارش کرده اند بیشتر به سمت حسابرسان رتبه الف تمایل داشته اند. این موضوع به دو دلیل قابل توجیه است. بازده دارایی ها معیاری برای بررسی توانایی مدیریت در استفاده مناسب از دارایی ها جهت سرمایه گذاری کارا است. به نوعی عملکرد مدیرعامل را در رابطه با دارایی های شرکت و نحوه هزینه کرد نشان می دهد. ممکن است مدیرعاملانی که موجب سرمایه گذاری های کارا و سودآور می شوند برای تأمین هزینه های سرمایه گذاری نیازمند مشارکت بیشتر و جلب اعتماد بیشتر سرمایه گذاران باشند، در چنین شرایطی رتبه حسابرس می تواند دلیلی برای جلب اعتماد سرمایه گذاران باشد. از طرفی برای مؤسسات حسابرسی با رتبه برتر شرکت های سود ده

8Th International Conference on Management, Accounting and Economic Development

March 6, 2022
Tbilisi - Georgia

ریسک کمتری داشته و صاحب کاران مناسب‌تری هستند. لذا فرضیه دوم در جهت مثبت تأیید و نتایج آن با پژوهش شیولی و همکاران (۲۰۲۰) مطابقت دارد.

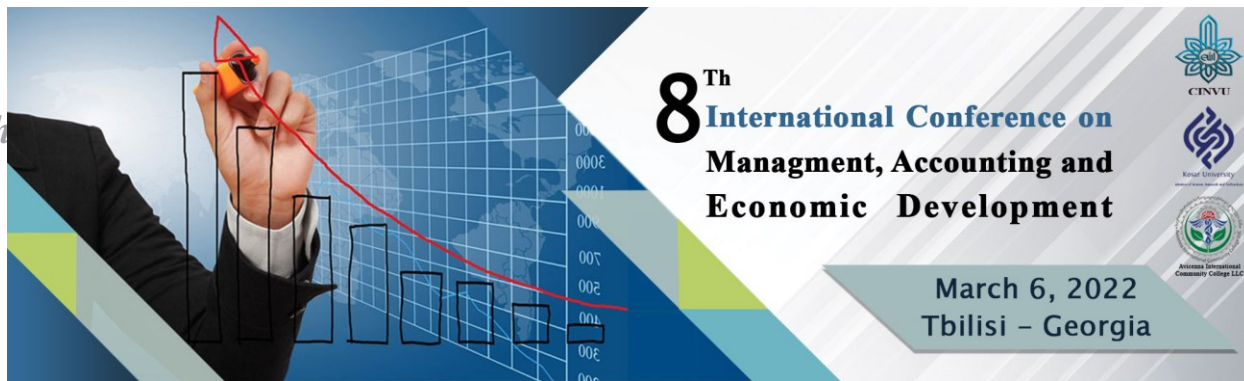
نتایج بررسی فرضیه دوم این پژوهش نشان می‌دهد که زیان شرکت رابطه سودآوری و رتبه حسابرس را تعدیل نمی‌کند؛ و زیان نقش تعدیل‌گر در رابطه سودآوری و رتبه حسابرس را ایفا نمی‌کند. پژوهش‌ها نشان می‌دهد که شرکت‌هایی که اهرم مالی بالایی دارند به دلایلی مانند عدم توانایی پرداخت حق‌الزحمه، تمایل به مدیریت سود و صورت‌های مالی و عدم تمایل شرکت‌های رتبه برتر به شرکت‌های زیان‌ده، کمتر با حسابرسان رتبه بالا در ارتباط هستند؛ بنابراین انتظار می‌رود که زیان در رابطه سودآوری و رتبه حسابرس موثر باشد. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که هیچ رابطه معناداری در این میان وجود ندارد. شاید به دلیل ماهیت یکسان، نمی‌توان چنین رابطه‌ای را در کنار هم معنادار دانست. لذا فرضیه سوم تأیید نمی‌شود و نتایج آن با پژوهش شیولی و همکاران (۲۰۲۰) مطابقت ندارد.

۷-پیشنهادات پژوهش

بر مبنای نتایج بدست آمده از تحقیق پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

با توجه به نتایج **فرضیه اول** پژوهش مبنی بر تأثیر مثبت سودآوری و رتبه حسابرسی، نشان‌دهنده عملکرد مثبت مدیرعامل در رابطه با دارایی‌های شرکت و نحوه هزینه‌کرد می‌باشد و از طرفی نشان‌دهنده ریسک کمتر این شرکت‌ها برای موسسات حسابرسی است؛ بنابراین به سرمایه‌گذاران پیشنهاد می‌شود در شرکت‌هایی سرمایه‌گذاری کنند که علاوه بر بازده سرمایه بالا، از موسسات با رتبه بالاتر نیز بهره‌مندی ببرند.

پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی برای اندازه‌گیری سودآوری شرکت از روش‌های دیگری مانند ROE، شاخص Qtobin و شاخص‌های اقتصادی عملکرد مانند EVA، استفاده شود و رابطه سودآوری با استفاده از آن شاخص‌ها با رتبه حسابرس بررسی شود؛ زیرا در هر یک از روش‌های یادشده به جنبه‌ای متفاوت از عملکرد شرکت توجه می‌شود. همچنین پیشنهاد می‌شود حق‌الزحمه حسابرسان در شرکت‌های سودده و زیان‌ده مقایسه شود؛ و در نهایت با توجه به اینکه در این پژوهش تنها به رتبه حسابرس توجه شده است پیشنهاد می‌شود سایر ابعاد حسابرسی مانند تخصص صنعتی حسابرس، استقلال و اندازه موسسه حسابرسی نیز در نظر گرفته شود.

مراجع:

۱. سجادی، سید حسین، دستگیر، محسن، فرازمنند، حسن، محمودی، وحید. ۱۳۸۶. عوامل مؤثر بر سودآوری شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران. پژوهش‌های اقتصادی، شماره ۸۰، صص ۴۹-۷۳.
۲. صحت، سعید، شریعت پناهی، سید مجید، مسافری راد، فراز. ۱۳۹۰. رابطه بازده دارایی‌ها، بازده حقوق صاحبان سهام و ارزش افزوده اقتصادی در صنعت بیمه. فصلنامه مطالعات تجربی حسابداری مالی سال نهم، شماره ۲۳، صص ۱۴۰-۱۲۱.
۳. طاهری باغبادرانی، آزاده. ۱۳۹۷. بررسی تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر انتظارات سرمایه‌گذاران در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران. پایان‌نامه جهت اخذ مدرک کارشناسی ارشد رشته حسابداری، موسسه آموزش عالی علامه نائینی.
۴. عظیمی، مجید، گنجی ارجنکی، سمیه. ۱۳۹۴. تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت بر کیفیت گزارشگری مالی. مطالعات حسابداری و حسابرسی، سال پنجم، شماره ۱۷.
۵. غفوریان شاگردی، امیر، موسوی، محمدجواد. ۱۳۹۶. بررسی رابطه بین رتبه‌بندی مؤسسات حسابرسی با اندازه موسسه حسابرسی. کنفرانس پژوهش‌های نوین ایران و جهان در مدیریت، اقتصاد، حسابداری و علوم انسانی.
۶. فهیم نژاد، سید رضا. ۱۳۸۳. شاخص‌های سودآوری شرکت‌ها. دانش حسابرسی شماره ۱۴ (پیاپی ۲۳).
۷. محمدی، اقدس و محمدی، مرتضی. ۱۳۹۷. افشای داوطلبانه مسئولیت‌پذیری اجتماعی، کیفیت سود حق‌الزحمه حسابرسی. سومین کنفرانس ملی سالانه اقتصاد، مدیریت و حسابداری. اهواز.
8. DeAngelo, L.E. (1981). Auditor size and audit quality. *Journal of Accounting and Economics*, 3(3), 182-199.
9. Kothari, S. A. Leone, & C. Wasley (2005). "Performance matched discretionary accrual measures.", *Journal of Accounting & Economics*, 163-197.
10. Shuili Du a, Xiaolu Xu b, Kun Yu. (2020), Does corporate social responsibility affect
11. Suili, Du. Xiaolu Xu. Kum Yu. (2020). "Does corporate social responsibility affect auditor-client contacting? Evidence from auditor selection and audit fees." *Advances in Accounting*, <https://doi.org/10.1016/j.adiac.2020.100499>